

Kitap Tanıtımı

Book Review

Geliş Tarihi: 07 Kasım 2025

Kabul Tarihi: 23 Aralık 2025

Yayın Tarihi: 19 Ocak 2026

Tech Agnostic: How Technology Became the World's Most Powerful Religion, and Why It Desperately Needs a Reformation Greg Epstein. Cambridge, MA: The MIT Press, 2024. 368 sayfa. ISBN 978-0-262-04920-7.

Greg M. Epstein'in kaleme aldığı "How Technology Became the World's Most Powerful Religion, and Why It Desperately Needs a Reformation" adlı kitap ilk kez 2024 yılında The MIT Press (Massachusetts Institute of Technology) tarafından yayımlanmıştır. Başlığı Türkçeye "Teknoloji Agnostiği: Teknoloji Nasıl Dünyanın En Güçlü Dini Haline Geldi ve Neden Umutsuzca Bir Reformasyona İhtiyacı Var" olarak çevrilebilen eser üç ana bölümden oluşmaktadır. Kitabın Türkçe çevirisi bulunmamaktadır. Bu çalışmada eserin 2024 yılında yayımlanan ve 368 sayfadan oluşan ilk baskısı incelenecektir.

Küreselleşen yeni dünya düzeni ile teknolojinin insan hayatında aldığı rol yadsınamayacak duruma gelmiştir. Yalnızca teknik veriler ve durum analizlerinin mevcut düzeni açıklamada yetersiz kaldığı gözleminden yola çıkan yazar, teknoloji fenomenini din gibi kuşatıcı bir çerçevede inceler. Risk sermayedarları, CEO'lar, mühendisler, din adamları ve terapistler dâhil olmak üzere teknolojiyle bağlantılı çok çeşitli bireylerle yapılan yaklaşık iki yüz röportajdan elde edilen analizler sunulan çerçevenin anlaşılabilirliğini artırmaktadır (Epstein, 2024). Nitel bir çalışmanın ürünü olan eser, karşılaştırmalı analiz, tarihsel benzetme ve çeşitli etnografik unsurlarla birlikte teknoloji dininin nasıl günümüzün tek ve en güçlü dini haline geldiğini dini terminolojiden sık sık faydalanarak eleştirel bir üslup ile okuyucuya aktarır.

Başında bir giriş ve sonunda bir sonuç kısmı bulunan kitap üç ana başlık altında şekillenmektedir. "İnançlar" adlı ilk bölümde yazar teknoloji dininin temel inanç sistemini ve temel öğretilerini açıklar. "Pratikler" adlı bölüm, geleneksel tüm dinlerin insan hayatını

şekillendirici ve kapsayıcı rolleri olduğu gibi tech dininin de benzer pratiklere sahip olduğunu ve bu dinin etki ve uygulamalarını konu edinmektedir. “Sevilen Topluluk, ya da Reformasyon” adlı son bölümde yazar, teknolojinin insan hayatındaki olumsuz rolüne dair sunduğu argümanlara rağmen beklenilenin aksine çözümün aslında bir reddetme değil iyileştirme olabileceğini ve bunun ancak kollektif bir çabayla mümkün olduğunu aktarır.

Kitap tarihsel derinlikli bir karşılaştırma ile başlar. MS 4. yüzyılda Konstantin’in Hristiyanlığa geçişini medeniyeti ileriye taşıyan ve dönüştürücü bir güç olarak betimleyen yazar benzer bir değişim olarak bugün günümüz toplumuna bunu ancak teknolojinin sağladığını ifade eder (Epstein, 2024). Sağlık, eğitim ve çeşitli hizmet sektörlerinde ileri yapay zekâ araçlarının kullanımı, büyük ölçekli teknoloji şirketlerinin (Apple, Microsoft, Amazon) sunduğu “hızlı yaşa” sloganıyla şekillenip-dönüşen yaşam standartları gerçekten de insanlığı tıpkı bir dinin medeniyeti ileri taşıması gibi ileriye taşımıştır. İlk bölümde geleneksel olmayan analizlerle neden ‘tech dini’ sorusunu temellendiren Epstein hayatının uzun yıllarını Harvard ve MIT gibi kurumlarda görev yaparak geçirmiştir. Kişiler ve kitleler için her zaman derin deneyimler yaşamının tek yolunun din olmadığını sahip olduğu teoloji kimliği ile de gözlemleyebilen yazar, kitabın genelinde uyguladığı karşılaştırmalı metot ile geleneksel dinler ve tech dininin inançlarını titizlikle analiz etmiştir. Geleneksel dinler için hayati önemi olan, kurtarıcı figür, cennet, cehennem ve fanatizm gibi sekizi aşkın kavram üzerinde duran yazar bu kavramların tech dinine yansımalarını irdeler. Hristiyanlık din literatüründeki “ruhban sınıfı” tech dininde karşımıza Silikon vadisinden ünlü Open IA CEO’ları olarak sunulur. Marc Andreessen, Elon Musk, Nick Bostrom ifade edilen isimler arasındadır. Tech dininin temellendirildiği birinci bölümde yazarın tercih ettiği adlandırmanın okuyucunun zihninde şekillenmesi bir hayli kolaylaşıyor ve okuyucu yazarın kurulmasını istediği köprünün iskeletini oluşturabiliyor.

Dini pratikler, uygulamalı davranışlar olup kişinin inancını pekiştiren ve dışarıdan gözlemlenebilen davranışlardır. Pratikler başlıklı ikinci bölümde teknoloji dininin tıpkı geleneksel dinlerde olduğu gibi insanların gündelik yaşamlarını şekillendiren eylemler olduğundan bahseden yazar bu bölümü üç ana başlık altında inceliyor. “Hiyerarşiler ve Kastlar, ya da Beyaz Erkekler için Ütopya” başlığında tarih boyunca çeşitli dinlerde görülen hiyerarşik sistemin tech dininde de var olduğu aktarılır. “Ritüeller” başlığında geleneksel dinlerin belki de en bilinen davranış biçimleri ele alınır ve incelikli bir karşılaştırma yapılır. Kişilerin dini aidiyet duygularını güçlendiren ve bağlılıklarını pekiştiren örüntüler tech dininde karşımıza istemsizce yapılan ekran kontrolleri, (bildirim alıp almadığını teyit etmek amacıyla) bir içerikten başka bir içeriğe geçiş için

yapılan ekran kaydırmaları zaman zaman ödöl-motivasyon dengemiz üzerine yoğunlaşan uygulamalar gibi çeşitli davranışlar olarak çıkıyor. Epstein istatistiksel verilerle kapsamlı bir analiz sunarken bahsettiği benzer davranış örüntülerini Émile Durkheim'in "kolektif coşku" (collective effervescence) kavramı üzerinden kurduğu paralellikle temellendirir (Epstein, 2024. "Kıyamet(ler)" başlığı ikinci bölümün son başlığı olup, yazar bu bölümde gelişmiş yapay zekâ teknolojilerinin bizi olası bir felaket riskiyle karşı karşıya bıraktığından bahseder.

Gerçek anlamıyla bir dini anlamanın en mantıklı yolu o dinin mensuplarının gündelik yaşamlarını incelemek olduğu fikrine sanırım hepimiz katılırız, ikinci bölüm okuyucunun zihninde tech dininin nüfuz ettiği gerçek alanları canlandırıyor. Kitabı okumadan önce gündelik ve sıradan hareketlerimiz olarak gördüğümüz davranışların aslında bir dini ritüel olup olmadığını sorgulatan yazar içinde bulunduğumuz durumun ciddiyetini bir kez daha istatistiksel verilerle ortaya koyuyor. Detaylı anlatımın yanında yazar özellikle dini pratikleri gençlerin teknoloji ile ilişkisi bağlamında ele alıyor ve kitabın geneline hâkim olan eleştirel bir üslup ile sunuyor.

"Sevilen Cemaat, ya da Reformasyon" adlı üçüncü ve son bölümde kitap boyunca saptadığı problemlerin çözüm yoluna ışık tutan Epstein reddetmeye değil gerçek bir dönüşüme odaklanıyor. Kendini "tech agnostiği" olarak tanımlayan yazar, teknolojiye karşı şüpheli bir yaklaşım benimsenmesi fikrinin yanında çözümü bireysel değil kolektif bir çabada görür. Amaçlanan kolektif eylem için cemaatlerin potansiyel araçlar olduğu fikrini paylaşır. Hümanist bir papaz olan Epstein ikinci olarak bizi çözüme götürecek olanın insancıl ve bütüncül bir bakış açısı olduğunu savunur. Kitabın ana tezi, kendisine hizmet eden ile edilenin bulanıklaştığı teknoloji sektörüne insan merkezli bir bakış açısının kazandırılmasıdır.

Kitap boyunca sayısız tekrarlamalarla belirlenen sorunların çözüm yoluna gidildiği son bölümde bir okuyucu olarak sunulan çözüm yollarının yüzeysel olduğunu söylemek mümkündür. Hümanistik bir bakış açısıyla kucaklayacağımız teknolojinin insan yaşamına yer bırakmayacak şekilde işgal ettiği alanlardan nasıl ayrışacağı veya gerçek anlamda ayrışmasının gerekli olup olmadığının sınırları bulanıktır. En etkin çözüm olarak sunulan kolektif çabanın biçim ve yöntemi yeterince aydınlatılmamıştır. Ahlaki çağrının çok güçlü olduğu kitapta, insanların teknolojinin kısılcasını esnetecekleri somut politikalar daha az nettir.

Sonuç olarak, kitapta daha önce teknoloji ve din arasında paralellikler kuran çalışmalara da değinen yazarın metodoloji ve kapsam açısından diğer çalışmalardan ayrıştığını

söylemek mümkündür (Epstein, 2024). Disiplinler arası bir yaklaşım benimseyerek, kurduğu ve temellendirdiği anlamlı benzerlik ilişkisi bağlamında kitap sonunda okuyucuya eleştirel bir bakış açısı kazandıran eser, teknoloji–din alanında çalışmalar yapan araştırmacılar için oldukça faydalı bir eserdir.

Kaynaklar

Epstein, G. (2024). *Tech agnostic: How technology became the world's most powerful religion, and why it desperately needs a reformation*. Cambridge, MA: MIT Press.

 Derya Yılmaz

İbn Haldun Üniversitesi, Türkiye
derya.yilmaz@stu.ihs.edu.tr